

## Sosiaali- ja terveysvaliokunta

### Vanhusasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2024

#### JOHDANTO

##### *Vireilletulo*

Vanhusasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2024 (K 3/2024 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan lausunnon antamista varten.

##### *Lausunnot*

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- liikenne- ja viestintävaliokunta LiVL 8/2024 vp
- työelämä- ja tasa-arvovaliokunta TyVL 9/2024 vp

##### *Asiantuntijat*

Valiokunta on kuullut:

- vanhusasiavaltuutettu Päivi Topo, vanhusasiavaltuutetun toimisto
- erityisasiantuntija Marjut Vuorela, vanhusasiavaltuutetun toimisto
- johtaja Taru Koivisto, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Maija Miettinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- hallitussihteeri Pamela Sarasmo, oikeusministeriö
- ylitarkastaja Kirsi Laitinen, Itä-Suomen aluehallintovirasto
- professori (emerita) Marja Jylhä, Tampereen yliopisto
- ylitarkastaja Anna Sihvola, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)
- johtava asiantuntija Sari Kehusmaa, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- erityisasiantuntija Anna Haverinen, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
- puheenjohtaja Kari Kantalainen, Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry
- toiminnanjohtaja Sari Tervonen, Omaishoitajaliitto ry
- professori (emerita) Sirkka-Liisa Kivelä

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Aluehallintovirastot

## Valiokunnan mietintö StVM 3/2025 vp

### VALIOKUNNAN PERUSTELUT

#### *Yleistä*

Laki vanhusasiavaltuutetusta (753/2021) tuli voimaan 19.8.2021 ja ensimmäinen vanhusasiavaltuutettu aloitti toimikautensa 15.1.2022. Lain 5 §:n 2 momentin mukaan vanhusasiavaltuutettu antaa eduskunnalle kerran neljässä vuodessa kertomuksen ikääntyneiden asemasta ja oikeuksien toteutumisesta.

Ensimmäisessä eduskuntakertomuksessa vanhusasiavaltuutettu esittää laajan tilannekatsauksen ikääntyneiden asemasta ja oikeuksien toteutumisen nykytilanteesta ja toteutumisen puutteista. Kertomuksessa keskitytään erityisesti ikääntyneiden perusoikeuksien turvaamiseen, digitalisointumiseen, sosiaali- ja terveyspalveluihin ja niiden saatavuuteen, toimeentuloon ja sosiaaliturvaan, oikeusturvaan ja itsemääräämisoikeuteen sekä osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Vanhusasiavaltuutettu esittää kertomuksessaan eduskunnalle useita eri toimenpiteitä, joiden avulla ikääntyvien tilannetta voisi parantaa.

Kertomuksen mukaan valtaosa iäkkäistä voi hyvin. He ovat aktiivisesti mukana yhteiskunnassa ja tukevat merkittävillä panoksilla muiden hyvinvointia ja yhteiskunnan toimivuutta. Vaikeudet saada palveluja, esteellinen elinympäristö ja liian pienet tulot aiheuttavat kuitenkin vakavaa haittaa hyvin monille iäkkäille. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien iäkkäiden oikeuksien toteutumisesta on kertomuksen mukaan puutteita.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy vanhusasiavaltuutetun näkemykseen siitä, että väestön voimakas ikääntyminen on merkittävä yhteiskunnallinen haaste, johon tulee varautua ja johon tulee etsiä sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäviä ratkaisuja. Valiokunta pitää vanhusasiavaltuutetun tavoittoa välttämättömänä, että yhteiskunnallisessa päätöksenteossa kiinnitetään erityistä huomiota ikävaikutusten arviointiin rakenteellisen ikäsyrrinnän vähentämiseksi. Valiokunta pitää ikääntyneiden osallistumismahdollisuuksien edistämisen kannalta tärkeänä vanhusasiavaltuutetun suosituksia kuntien ja hyvinvointialueiden vanhusneuvostojen aseman vahvistamisesta ja ikääntyneiden äänestämismahdollisuuksien parantamisesta. Lisäksi vanhusasiavaltuutetun yhteydessä toimiva valtakunnallinen vanhusneuvosto voisi tuoda iäkkäiden jäsentensä kautta tietoa ikääntyneiden tilanteesta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa mietinnössään kantaa vanhusasiavaltuutetun ratkaisuehdotuksiin lähinnä oman toimialansa näkökulmasta. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on lausunnossaan (TyVL 9/2024 vp) tarkastellut vanhusasiavaltuutetun kertomusta erityisesti työurien pidentämisen, työelämän ikäsyrrinnän, omaishoitovastuun jakautumisen näkökulmasta sekä korostaa yhdenvertaisuuden huomioon ottamista digitaalisia palveluja kehitettäessä. Liikenne- ja viestintävaliokunta on puolestaan käsitellyt lausunnossaan (LiVL 8/2024 vp) kertomuksen digitalisatiota koskevia osioita siltä osin, kun ne kuuluvat liikenne- ja viestintävaliokunnan toimialaan.

#### *Digitalisaatio*

Kertomuksessa tuodaan hyvin esille digitalisaation tuomat haasteet ikääntyville. Digitaidoista on tullut välttämättömyys samalla kun kasvokkain toteutettuja palveluja on karsittu. Kertomuksessa

## Valiokunnan mietintö StVM 3/2025 vp

kiinnitetään erityisesti huomiota ikääntyneiden mahdollisuuksiin oppia digitaitoja. Kertomuksen mukaan kunnille tulisi säätää velvollisuus koordinoida digitukea ikääntyneille, jotta digitaitojen oppiminen olisi kaikkien ikääntyneiden saavutettavissa. Pääosin vapaaehtoisin voimin tai kirjastojen työntekijöiden antamana digiopastus ei tavoita kaikkia eikä aina tarjoa sellaista opastusta, jota iäkäs oppija tarvitsisi. Digitaaliset palvelut olisi lisäksi suunniteltava helppokäyttöisemmiksi. Kertomuksessa kiinnitetään huomiota myös siihen, että digitalisaation rinnalla olisi valtakunnallisin toimin varmistettava yhdenvertaiset asiointin mahdollisuudet ilman digitaalisia laitteita ja taitoja asioiville.

Valiokunta yhtyy vanhusasiavaltuutetun esittämiin huoliin ja korostaa, että yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 5 §:n mukaan viranomaisen on edistettävä yhdenvertaisuuden toteutumista. Liikenne- ja viestintävaliokunnan lausunnon mukaan järjestöjen tekemällä työllä on keskeinen merkitys digituen ja opastuksen antamisessa. Viranomaistahojen toiminta on kuitenkin lausunnon mukaan hajanaista: osa toiminnasta kuuluu valtioneuvoston ja erityisesti valtiovarainministeriön toimialaan ja osa kuntien toimialaan. Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy liikenne- ja viestintävaliokunnan näkemykseen siitä, että digitalisaatiokehitystä tulee koordinoida ja sen pitää olla jonkun tahon kokonaisvastuulla.

Liikenne- ja viestintävaliokunta tuo lausunnossaan esille Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksista (EU) 2019/882 asettamat vaatimukset tuotteiden ja palvelujen esteettömyydestä ja saavutettavuudesta, mikä saattaa helpottaa myös ikääntyneiden henkilöiden mahdollisuuksia käyttää direktiivin soveltamisalaan kuuluvia tuotteita ja palveluita ja siten ehkäistä digisyrjäytymistä. Direktiivin esteettömyysvaatimusten soveltaminen alkaa pääosin 28.6.2025.

Vanhusasiavaltuutetun mukaan ikääntyneiden ihmisten liikkumismahdollisuuksien parantamiseksi on olennaista lisätä julkisen liikenteen saatavuutta koko maassa. Lisäksi kertomuksessa suositellaan, että julkiseen liikenteeseen on voitava ostaa lippuja myös muuten kuin digitaalisesti. Liikenne- ja viestintävaliokunnan lausunnon mukaan kansallinen lainsäädäntö tai liikenne- muotokohtaiset tai matkustajan suojaa koskevat EU-asetukset eivät suoraan velvoita liikenteenharjoittajia järjestämään lipunmyyntiä ei-digitaalisesti. Asetuksiin sisältyy kuitenkin vammaisiin ja liikuntarajoitteisiin matkustajiin liittyviä säännöksiä koskien mm. rautatieliikenteen asemanhaltijan velvollisuuksia, joiden on tarkoitus varmistaa näiden ryhmien mahdollisuus matkustaa syrjimättömin ehdoin. Lausunnon mukaan liikenne- ja viestintäministeriöllä on parhaillaan käynnissä arviointi mm. matkustajansuoja-asetuksissa rautatieliikenteen asemanhaltijalle osoitettujen tehtävien hoitamiseen liittyvistä vastuutahoista.

Kertomuksen mukaan monet ikääntyneet tarvitsevat apua viranomais- ja pankkiasioinnissa, mutta puolesta asiointin käytännöt ovat epäselviä ja vaihtelevat eri palveluissa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy vanhusasiavaltuutetun ja myös liikenne- ja viestintävaliokunnan lausunnossaan esittämään näkemykseen puolesta asiointia ja tuettua asiointia koskevien käytäntöjen ja sääntelyn kehittämisen tärkeydestä ottaen huomioon myös ikääntyneiden henkilöiden tietoturva ja tietosuoja. Valiokunta ehdottaa asiasta kannanottoa (*Valiokunnan kannanottoehdotus 3*).

## Valiokunnan mietintö StVM 3/2025 vp

### *Sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden ja laadun parantaminen*

Kertomuksen mukaan ikääntyneiden voi olla vaikea saada sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja yhdenvertaisesti eri puolilla Suomea. Kotona asumista tukevia palveluja on kertomuksen mukaan vahvistettava, jotta ikääntyneet saavat tarvitsemansa avun ajoissa. Ympäri vuorokautiseen hoitoon pääsy on kertomuksen mukaan liian vaikeaa, ja sen laatu vaihtelee. Ilman riittäviä hoitopaikkoja ja parempia resursseja moni iäkäs jää vaille tarvitsemaansa hoitoa tai joutuu sinnittelemään kotona ilman riittävää tukea. Kertomuksen mukaan ympärivuorokautiseen hoitoon pääsyn kriteereitä on selkeytettävä sekä lisättävä lyhytaikaisten ja pitkäaikaisten hoitopaikkojen määrää sekä välimuotoista yhteisöllistä asumista.

Valiokunta yhtyy vanhusasiavaltuutetun huoleen palvelujen yhdenvertaisesta saatavuudesta ja riittävydestä eri hyvinvointialueilla palvelutarpeiden kasvaessa. Valiokunta pitää välttämättömänä, että palvelujen yhdenvertaista saatavuutta seurataan ja ehdottaa asiasta kannanottoa (*Valiokunnan kannanottoehdotus 1*). Valiokunta pitää myös tärkeänä ympärivuorokautisen hoidon kriteereiden tarkentamista ja yhtenäistämistä valtakunnallisesti. Valiokunnan sosiaali- ja terveysministeriöltä saaman selvityksen mukaan kotihoidon palvelujen saatavuutta on pyritty parantamaan säätämällä vuorokaudenajasta riippumattomasta kotihoidosta, jolloin ruuhkahuippuja voidaan tasoittaa ja olemassa olevalla henkilökunnalla vastata paremmin asiakkaiden tarpeisiin oikea-aikaisesti. Myös tukipalvelut on lainsäädännössä nostettu omaksi kokonaisuudekseen korostamaan niiden roolia ja merkitystä sosiaalipalveluina. Ohjauksessa on pyritty kannustamaan tukipalvelujen myöntämistä matalalla kynnyksellä, koska niiden avulla voidaan vastata iäkkäiden henkilöiden pienempään palvelutarpeeseen ja siten parantaa kotihoidon riittävyyttä.

Valiokunta korostaa, että henkilöstön saatavuuden parantaminen on keskeinen tekijä kasvaviin palvelutarpeisiin vastaamiseksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ennusteen mukaan ikääntyneiden palveluja tarvitsevien iäkkäiden määrä kasvaa nykyisestä 33 000 asiakkaalla vuoteen 2027 mennessä. Iäkkäiden palveluissa työskenteli vuonna 2023 hieman yli 80 000 työntekijää. Vuonna 2027 henkilöstöä tarvitaan iäkkäiden palveluihin arviolta 14 200 enemmän kuin vuonna 2023, jos palvelurakenne ei muutu nykyisestä. Valiokunta tuo esiin myös huolen siitä, että kireässä taloustilanteessa hyvinvointialueilla on voitu tehdä osin epätarkoituksenmukaisiakin sopeuttamistoimia, joiden seurauksena vanhuspalveluihin tarvittavan riittävän henkilöstön turvaaminen voi entisestään olla uhattuna.

Vanhusasiavaltuutettu esittää kertomuksessaan useita suosituksia liittyen henkilöstön saatavuuden parantamiseen. Valiokunta pitää myönteisenä, että sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt Hyvän työn ohjelman, joka sisältää sekä pitkän että lyhyen aikavälin toimenpiteitä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöpulan helpottamiseksi. Valiokunta on vanhuspalveluja käsitellessään (StVM 17/2024 vp) myös korostanut, että henkilöstön saatavuuden ja pysyvyyden turvaamiseksi henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta ja työhyvinvoinnista tulee pitää huolta panostamalla esimerkiksi perehdyttämiseen, osaamisen vahvistamiseen, työlöihin ja johtamiseen. Lisäksi valiokunta on pitänyt henkilöstön riittävyyden turvaamiseksi tärkeänä potilasturvallisuutta lisäävien teknologisten ratkaisujen kehittämistä hoivatyön tukemiseksi sekä työn suunnittelun tehostamista. Valiokunta on myös pitänyt tärkeänä, että jatkossa kiinnitetään huomiota työnjaon kehittämiseen ja mahdollisuuksiin hyödyntää laajemmin esimerkiksi hoiva-avustajia sosiaali- ja terveydenhuollossa.

## Valiokunnan mietintö StVM 3/2025 vp

Vanhusasiavaltuutettu korostaa kertomuksessaan ympärivuorokautisen palveluasumisen henkilöstömitoituksen vaikutusten seurannan tärkeyttä erityisesti vuosina 2023—2027, jolloin henkilöstömitoitus on säädetty tasolle 0,65, koska mitoituksen nostoa tasolle 0,7 lykättiin. Henkilöstömitoitus on kertomuksen antamisen jälkeen säädetty tasolle 0,60 vuoden 2025 alusta voimaan tulleella lailla (741/2024, HE 127/2024 vp). Valiokunta on kyseistä lainmuutosta käsitellessään painottanut, että henkilöstön vähimmäismitoituksen muutoksesta huolimatta jokaisen ympärivuorokautisen hoivan yksikön mitoituksessa on aina otettava huomioon asukkaiden yksilölliset palvelutarpeet, palvelujen laatu ja asiakasturvallisuus (StVM 17/2024 vp). Yksikön henkilöstömitoituksen on oltava siten vähimmäismitoitusta korkeampi, jos asukkaiden palvelutarve sitä edellyttää. Eduskunta edellytti henkilöstömitoitusta koskevan lainsäädännön hyväksyessään, että valtioneuvosto seuraa huolellisesti ympärivuorokautisen hoivan henkilöstömitoitusta koskevan lainmuutoksen toimeenpanoa iäkkäiden henkilöiden oikeuksien toteutumisen näkökulmasta ja huolehtii kansallisella ohjauksella siitä, että henkilöstömitoitus toteutetaan asiakkaiden yksilöllisten palvelutarpeiden mukaisesti RAI-arviointijärjestelmää hyödyntäen. Lisäksi eduskunta edellytti, että valtioneuvosto ryhtyy tarvittaessa korjaustoimiin ympärivuorokautisen hoivan riittävän henkilöstömitoituksen varmistamiseksi. (EV 120/2024 vp)

Valiokunta pitää vanhusasiavaltuutetun tavoin tärkeänä, että kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoidon rinnalla kehitetään vanhuspalvelulain mukaista yhteisöllistä palveluasumista kasvavaan palvelutarpeeseen vastaamiseksi. Valiokunnan sosiaali- ja terveysministeriöltä saaman selvityksen mukaan tavoitteena on, että yhteisöllisen asumisen asiakasmäärä kasvaisi nykyisestä 17 000 asiakkaalla (12 % ympärivuorokautisen hoidon asiakkaista) vuoteen 2027 mennessä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on valiokunnan saaman selvityksen mukaan arvioinut RAI-tietojen perusteella, että jopa neljäsosa (25 %) ympärivuorokautisessa palveluasumisessa ja vanhainkodeissa olevista voisi sopia palvelutarpeensa perusteella paremmin yhteisölliseen asumiseen. Yhteisöllisen asumisen toimeenpanon käytännön ongelmana on kuitenkin soveltuvien kiinteistöjen hankinta. Valiokunta pitää tärkeänä, että kiinteistöjen hankintaan ja uudistuotannon rahoittamiseen liittyviä ongelmia selvitetään.

Kertomuksessa korostetaan myös päivätoiminnan merkitystä ikääntyneiden kotona asumisen, sosiaalisen hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tukemisessa. Nykyisellään sen saatavuus ja saavutettavuus eivät kuitenkaan ole riittäviä. Kertomuksen mukaan kuntouttavaa päivätoimintaa on supistettu tai lakkautettu kokonaan osalla hyvinvointialueita. Valiokunta yhtyy vanhusasiavaltuutetun näkemykseen siitä, että päivätoiminnan resurssien vahvistamisella ja palvelun kehittämisellä voidaan ehkäistä ikääntyneiden syrjäytymistä ja vähentää raskaamman hoidon tarvetta. Valiokunta pitää tärkeänä, että päivätoiminta vastaa ikääntyneiden tarpeisiin ja että sitä järjestetään monipuolisesti myös muutoin kuin digitaalisesti. Valiokunta pitää välttämättömänä, että kuntien ja hyvinvointialueiden vastuuta päivätoiminnan toteuttamisessa selvitetään ja selkiytetään. Lisäksi päivätoiminnan asemaa ja saatavuutta on tarvittaessa vahvistettava säädösmuutoksin. Valiokunta ehdottaa asiasta kannanottoa (*Valiokunnan kannanottoehdotus 2*). Vanhusasiavaltuutettu suosittelee myös kotihoidon, ympärivuorokautisen hoidon ja yhteisöllisen palveluasumisen lääkäriresurssien vahvistamista hyvinvointialueilla, jotta iäkkäät saavat viivytyksettä tarvitsemansa lääketieteellisen hoidon ja terveydenhuollon päivystyspalvelujen kuormitus vähenee. Lisäksi vanhusasiavaltuutettu suosittelee gerontologisen sosiaalityön saatavuuden parantamista, jotta kaikki tarvitsevat iäkkäät saavat asianmukaista tukea.

## **Valiokunnan mietintö StVM 3/2025 vp**

Vanhusasiavaltuutettu suosittelee kertomuksessaan myös etuusehdotuksen käyttöönottoa vahvistamaan iäkkäiden oikeutta tarpeenmukaisiin etuuksiin, asiakasmaksukattojen seurannan helpottamista sekä asiakasmaksujen kohtuullistamista. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan tällä hallituskaudella on tarkoitus yhtenäistää etuuksia luomalla asiakkaille yhden hakemuksen malli, jossa Kansaneläkelaitos ratkaisee asiakkaalle kuuluvat etuudet ja tekee elämäntilanteeseen sopivan etuusehdotuksen. Valiokunta pitää tärkeänä, että asiakasmaksulain 11 §:n sääntelyä asiakasmaksujen kohtuullistamisesta sovelletaan yhdenvertaisesti eri hyvinvointialueilla, ja painottaa, että perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään todennut, että asiakasmaksut eivät saa siirtää palveluja niitä tarvitsevien tavoittamattomiin (PeVL 39/1996 vp, PeVL 8/1999 vp ja PeVL 10/2009 vp) eivätkä asiakasmaksut saa johtaa siihen, että niitä tarvitsevat joutuvat turvautumaan viimesijaiseen toimeentuloturvaan (PeVL 10/2009 vp ja PeVL 21/2016 vp). Valiokunta pitää myös ikääntyneiden maksurasituksen helpottamiseksi tärkeänä, että hallitusohjelman mukaisesti lääkekorvausten vuosiomavastuun jakaminen osiin toteutetaan mahdollisimman pikaisesti hallituskaudella (ks. myös StVM 8/2023 vp ja StVM 18/2024 vp) ja tästä saatujen kokemusten pohjalta arvioidaan myös terveydenhuollon eri maksukattoja koskevia muita selvitystarpeita.

### ***Omaishoito***

Kertomuksessa korostetaan omaishoitajien merkittävää roolia ikääntyneiden hyvinvoinnin tukemisessa ja yhteiskunnan toimivuuden varmistamisessa. Valtaosa omaishoitajista on yli 65-vuotiaita. Omaishoitajien tekemän työn arvon on arvioitu olevan yli miljardi euroa vuodessa. Palvelujärjestelmä ei kuitenkaan tällä hetkellä tue riittävästi omaishoitajia työssä jaksamisessa. Monet omaishoitajat kokevat myös taloudellista epävarmuutta, ja jatkuva hoivavastuu voi myös heikentää omaishoitajien omaa terveyttä ja hyvinvointia.

Valiokunta yhtyy kertomuksen näkemykseen omaishoitajien tukemisen ja palvelujen kehittämisen tärkeydestä, koska omaishoitajien rooli korostuu ikääntyvässä yhteiskunnassa ja ilman omaishoitajien panosta ikääntyneiden hoivan tarve kuormittaisi julkisia palveluita entistä enemmän. Sosiaali- ja terveystalouden sekä omaishoitajien tukipalvelujen saatavuuden parantaminen ja omaishoitajien lomaoikeuden vahvistaminen auttaisi omaishoitajia jaksamaan paremmin. Valiokunta kiirehtii hallitusohjelmaan kirjattua omaishoitolain kokonaisuudistusta, jossa otetaan huomioon mm. työ- ja eläkeikäisten omaishoitajien erityistarpeet. Hallitusohjelman mukaan selvitetään myös omaishoidon tuen verotuksen kohtuullistamista, omaishoidon tuen siirtämistä Kansaneläkelaitoksen maksettavaksi sekä omaishoitajien vapaiden järjestelyjä ja niiden käytön esteitä sekä muuta tuen tarvetta. Lisäksi omaishoidon tuen kriteerien yhtenäistämistä on tarkoitus jatkaa.

### ***Itsemääräämisoikeutta vahvistava lainsäädäntö***

Vanhusasiavaltuutettu kiinnittää kertomuksessaan huomiota siihen, että ikääntyneiden oikeus päättää omista asioistaan ei aina toteudu esimerkiksi hoivapalveluissa ja sairaanhoidossa. Päätöksenteko on usein viranomaislähtöistä, eikä asiakkaiden mielipiteitä tai toiveita oteta riittävästi huomioon erityisesti silloin, kun heidän toimintakykynsä on heikentynyt. Itsemääräämisoikeuden toteutuminen myös vaihtelee hyvinvointialueittain, mikä johtaa eriarvoisuuteen eri puolilla Suomea.

## Valiokunnan mietintö StVM 3/2025 vp

Myös valiokunnan asiantuntijakuulemisessa tuotiin esille, että valvontahavaintojen perusteella iäkkäiden palveluissa ei välttämättä tunnisteta itsemääräämisoikeutta tosiasiallisesti rajoittavia käytäntöjä. Valiokunta pitää vanhusasiavaltuutetun tavoin itsemääräämisoikeutta koskevan sääntelyn kehittämistä tärkeänä ja korostaa, että eduskunta on edellyttänyt, että asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeutta koskevat lakiehdotukset saatetaan eduskunnan käsiteltäväksi viipymättä (HE 14/2023 vp — EV 78/2023 vp). Hallitusohjelman mukaan kuluvalla hallituskaudella on tarkoitus jatkaa asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeutta koskevan lainsäädännön edistämistä.

### VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

*Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 3/2024 vp johdosta.*

#### **Valiokunnan kannanottoehdotus**

*Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta, mutta eduskunta edellyttää valtioneuvoston ryhtyvän seuraaviin toimenpiteisiin.*

*Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto*

- 1. seuraa vanhuspalvelujen yhdenvertaista saatavuutta ja tarvittaessa ryhtyy toimiin palvelujen saatavuuden yhdenvertaisuuden edistämiseksi.*
- 2. selvittää ja selkiyttää kuntien ja hyvinvointialueiden vastuita päivätoiminnan toteuttamisessa ja vahvistaa päivätoiminnan asemaa ja saatavuutta tarvittaessa säädösmuutoksin.*
- 3. selvittää puolesta asiointia ja tuettua asiointia koskevia sääntelytarpeita ottaen huomioon ikääntyneiden henkilöiden tietoturva ja tietosuoja.*

## **Valiokunnan mietintö StVM 3/2025 vp**

Helsingissä 20.2.2025

puheenjohtaja Krista Kiuru sd  
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok  
jäsen Kim Berg sd  
jäsen Maaret Castrén kok  
jäsen Bella Forsgrén vihr  
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk  
jäsen Ville Merinen sd  
jäsen Ilmari Nurminen sd  
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas  
jäsen Minna Reijonen ps  
jäsen Anne Rintamäki ps  
jäsen Päivi Räsänen kd  
jäsen Pia Sillanpää ps  
jäsen Markku Siponen kesk  
jäsen Oskari Valtola kok  
jäsen Ville Väyrynen kok  
jäsen Henrik Wickström r

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen